

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Výroční zpráva o činnosti
za období 1. srpna 2000 až 31. ledna 2002

Předkládá: prof. dr. Jan Sokol, děkan FHS

V Praze dne 28. 3. 2002 schválena Akademickým senátem UK FHS.

Úvod

Fakulta humanitních studií (dále jen FHS) byla zřízena usnesením AS UK ke dni 1. srpna 2000 s posláním poskytovat vědecké a odborné vzdělání v různých oborech humanitních věd a péče o člověka a pěstovat vědeckou činnost v této oblasti. Navázala tak na úspěšné působení IZV UK, který se od 1. ledna 2001 stal její součástí.

Založení FHS tak sledovalo mimo jiné následující dílčí cíle:

- poskytovat vysokoškolské vzdělávání v humanitních oborech;
- vědecky pracovat v širokém rozsahu věd o člověku;
- dále rozvíjet systém studia s individuálním kurikulem a kreditovým hodnocením studia;
- úzce spolupracovat s dalšími fakultami a vědeckými ústavami humanitního zaměření;
- vyplňovat mezery v nabídce humanitních oborů na UK;

V souladu s projektem dalšího rozvoje evropského vysokého školství, jak byl vyjádřen např. v Boloňské deklaraci, nabízí fakulta dělené *studium* v bakalářském, magisterském a doktorském stupni, programy celoživotního vzdělávání a podporuje mezinárodní výměny studentů. Její vědecká činnost je soustředěna kolem obecné antropologie jako hlavní a nosné vědecké disciplíny; vzdělávací činnost sleduje na jedné straně programy *vědeckého poznání* člověka, na druhé straně různé *aplikace* tohoto poznání, tj. péči o člověka a lidskou společnost.

Výstavba fakulty

Prvním úkolem pověřeného vedení fakulty bylo vytvořit základní dokumenty a vnitřní předpisy, ustavit orgány akademické samosprávy, vybudovat administrativu a přestěhovat fakultu do nových prostor v Jinonicích a dokončit akreditace dalších studijních programů podle schváleného projektu fakulty. Pověřený děkan připravil prozatímní volební řád a v prosinci 2000 byl zvolen AS, který pak v březnu 2001 zvolil prvním řádným děkanem fakulty prof. Jana Sokola, Ph.D. Ten jmenoval Vědeckou radu, disciplinární komisi atd. Během roku 2001 se ve velmi krátké lhůtě podařilo připravit a schválit všechny nezbytné vnitřní předpisy fakulty a její Dlouhodobý záměr, poslední předpis byl schválen AS UK v únoru 2002. Od 1. ledna 2001 se IZV UK stal součástí fakulty a jeho zaměstnanci přešli na FHS UK. V současné době je tedy právní a akademická konstituce fakulty, jejích orgánů a vnitřní organizace ukončena.

V srpnu 2000 se vedení a výukové složky fakulty přestěhovaly do nových prostor v areálu Jinonice, kde se pak velmi rychle rozběhl plný provoz. Významnou složkou z hlediska vědecké činnosti FHS je pražské pracoviště Centra pro výzkum vývoje osobnosti a etnicity, kde pod vedením zkušených vědců z řady oborů pracuje 20 mladých vědeckých pracovníků. Činnost CVVOE zhodnotila v prosinci 2001 oponentní komise MŠMT jako velmi dobrou. Po vzájemné dohodě fakult přešel v roce 2001 z FTVS na FHS Institut pro rehabilitaci zrakově postižených.

Od ledna 2001 přešla studijní agenda FHS na integrovaný informační systém, vyvinutý původně na MU Brno. Od roku 2001/02 dostali studenti nové výkazy o studiu, vytištěné na základě údajů z IS.

Studium na FHS

Při svém založení FHS převzala dva studijní programy, na nichž se podstatnou měrou podílel IZV UK, totiž tříletý bakalářský studijní obor „Základy humanitní vzdělanosti,“ a tříletý navazující magisterský obor „Obecná antropologie,“. Od akademického roku 2001/2002 je studijní nabídka rozšířena o kombinovanou formu studia v oboru „Základy humanitní vzdělanosti,“ a o další dva dvouleté navazující magisterské obory, totiž „Občanský sektor,“ v prezenční i kombinované formě studia a „Sociální a kulturní ekologii,“ v prezenční formě studia.

Akreditací už úspěšně prošel dvouletý navazující magisterský obor „Elektronická kultura, sémiotika a média,“, jehož výuka v prezenční formě začne od akademického roku 2002/2003, a tříletý navazující magisterský obor „Řízení a supervize v sociálních a zdravotních zařízeních,“ v prezenční i kombinované formě studia. V únoru 2002 získala FHS akreditaci k doktorskému studiu „Antropologie,“ (společně s PŘF UK, 2.LF a 3. LF UK), v akreditačním řízení je spoluúčast FHS na doktorském studiu „Humanitní studia,“ ve specializaci lékařská etika (společně s 1.LF UK).

K přijímacím zkouškám se v roce 2001 přihlásilo 1557 uchazečů bakalářského programu, z nichž bylo přijato 440 a zapsalo se 375. Do magisterských programů se přihlásilo 339 uchazečů, zapsalo se 63. K 31. 10. 2001 studovalo na FHS 943 studentů bakalářského studia a 102 studentů navazujících magisterských programů. Během roku 2001 absolvovalo 92 studentů Bc a 15 studentů Mgr. K přijímacímu řízení pro rok 2002/03 se na FHS hlásí téměř 2100 uchazečů.

Zkušenost s bakalářským studiem humanitní vzdělanosti ukázala, že řada studentů nechce nebo nemůže po dosažení bakalářského stupně ve studiu bezprostředně pokračovat, a že tedy vítají možnost získat i nějaké dílčí a praktičtější vzdělání. Této potřebě vychází FHS vstříc nabídkou tzv. *certifikovaných programů*, což jsou skupiny kurzů (povinných i volitelných), schválené Vědeckou radou FHS a zakončené souhrnnou zkouškou, jejíž výsledek se absolventovi potvrzuje v příloze k diplomu. V současné době nabízí FHS sedm certifikovaných programů a jejich počet dále roste.

Studium s individuálním kurikulem každého studenta klade na organizaci studia nové nároky. Každý student potřebuje trvalé odborné vedení, jež mu poskytuje *tutor*. V seznamu tutorů, z něhož si studenti volí, je v současné době asi 90 mladších učitelů různých fakult UK a vědců z dalších vědeckých institucí. Studijní výsledky ověřují zejména *souhrnnými zkouškami* (8 skeletových atestů), které skládají povinně všichni studenti v hlavních humanitních disciplínách, a to zpravidla před zkušebními komisemi. Dále si takové studium nutně vyžaduje operativní *automatickou evidenci* studia, kterou od roku 2001 zajišťuje informační systém fakulty. Studenti si přednášky v každém semestru zapisují sami prostřednictvím internetu, stejně zapisují učitelé výsledky atestací a na tomtéž základě probíhá i automatická semestrální kontrola studijních výsledků.

Zavádění *kombinované* formy studia vyžaduje rozvoj nových forem vzdělávání, lépe přizpůsobených potřebám těchto studentů než tradiční přednášky a semináře. První krok v tomto směru představuje program „důležitých knih,“ (DK/IB). Studentům bakalářského programu je k dispozici neustále aktualizovaný seznam knih z různých humanitních oborů, které Rada programu DK/IB pokládá z různých důvodů za důležité. Student, který si některou z nich zapsal, odevzdal a před stanoveným učitelem obhájil písemný referát, může tak získat kredity podobně jako zápočtem v tradičních kurzech. Pro studenty prezenční formy je počet takto získaných kreditů omezen. Seznam DK/IB obsahuje v současné době asi 170 titulů v češtině i různých světových jazycích.

Podstatným rysem studia na FHS (nejen v kombinované formě studia) je velký objem písemných prací, které studenti průběžně zpracovávají a které se jim průběžně také hodnotí. To vede jednak k soustavné práci, jednak redukuje známé předzkouškové stresy. Velký objem písemných prací (v současné době asi 8 000 za semestr) nelze rozumně zvládnout klasickým způsobem. Práce se tedy odevzdávají v elektronické formě v příslušných internetových podatelkách, kde se automaticky zajistí jejich rozeslání početnému týmu opravářů a supervizorů, kteří každou práci do 10 dnů opraví a zhodnotí. Každý student tak má zpětnou vazbu na své práce a může průběžně sledovat, jak plní své povinnosti. Dokonalá dokumentace umožňuje dvoustupňovou supervizi práce jak studentů, tak i opravářů, na niž nakonec dohlíží odpovědný učitel příslušného kurzu.

V létě 2001 proběhla na FHS UK první Letní škola, organizovaná společně s Purdue University, West Lafayette, a s University of Illinois. Od ledna 2002 probíhá první semestr programu „Undergraduate Program in Central and East European Studies“ ve spolupráci s CERGE UK. Protože obojího se mohou účastnit i studenti FHS, podstatně se tak rozšířila nabídka kurzů, vyučovaných v angličtině.

Vědecká činnost na FHS

Vědecká práce je na FHS soustředěna do oblasti humanitních a společenských věd, zejména v souvislosti s různými obory antropologie. V minulých letech se tato činnost soustřeďovala zejména do oblasti:

- antropologie lidské a mezidruhové komunikace;
- etologie člověka;
- antropologie a etnologie české městské populace;
- etnických vztahů mezi mládeží;
- hodnotových orientací české populace;
- historické antropologie a novověké archeologie;
- sociolingvistiky s hlavním zaměřením na africké jazyky.

Možnosti vědecké práce se podstatně rozšířily založením Výzkumného centra pro vývoj osobnosti a etnicity (hlavním nositelem je FSS MU Brno, spolunositelé FHS UK, ÚJČ AV a další) v polovině roku 2000. Pražská část tohoto centra zaměstnává v současné době 20 mladých vědeckých pracovníků, vesměs studentů doktorského studia, kteří se zabývají

hlavně výzkumem hodnotových orientací a etnických vztahů mezi městskou mládeží, hodnocením činnosti romských asistentů na základních školách a pokusnou aplikací psychologických metod pro rozvoj operativní inteligence u sociálně handicapovaných dětí.

V rámci výzkumného záměru „Antropologie lidské komunikace“, byla vybudována laboratoř pro výzkum srovnávací etologie a mezidruhové komunikace, na jejíž činnosti se podstatně podílejí studenti. Laboratoř se technicky dobře vybavila, shromáždila rozsáhlou bibliografii a literaturu, navázala mezinárodní kontakty s několika prestižními pracovišti (včetně MIT v Cambridge, Mass.), studenti vystoupili s referáty na několika konferencích a první publikace se připravují.

V sociolingvistickém výzkumu, zaměřeném na subsaharskou Afriku, se pracovníci FHS účastnili řady mezinárodních projektů a konferencí, získali několik domácích i zahraničních grantů, v listopadu 2001 proběhla mezinárodní sociolingvistická konference v Bechyni a další mezinárodní konference se připravuje na rok 2002 v Praze.

Po řadě antropologicko-etnologických sborníků pod titulem „Lidé města“, přistoupila FHS v roce 2001 k vydávání stejnojmenného recenzovaného časopisu, který zaplňuje významnou mezeru v české odborné periodické literatuře. Setkal se také s velmi příznivou odezvou u autorů i odběratelů a čtenářů.

V oblasti vědeckého bádání, vedení závěrečných prací i ve výuce klade FHS velký důraz na rozvoj všestranné spolupráce s dalšími vědeckými institucemi v ČR, zejména s ústavy AV ČR i s některými resortními ústavy. Účast v domácích i zahraničních grantových projektech je pro fakultu UK samozřejmou povinností.

Hlavním cílem dalšího rozvoje vědeckého bádání na FHS UK je – ve spolupráci s PŘF UK, případně i dalšími fakultami – antropologické „centrum excellence“, na UK. Vedle výše uvedených oblastí k němu chce FHS přispět zejména v oblasti historické antropologie, novověké archeologie a ve spolupráci s Hrdličkovým muzeem člověka i v oblasti nových exaktních paleantropologických a archeologických metod.

Zahraniční styky FHS

Z předchozích let dostala FHS při svém založení do vínku řadu vynikajících odborných a vědeckých kontaktů a významné vědecké osobnosti jako prof. C. Chalierová (Paris), prof. T. Berger (Tübingen) a další na IZV pravidelně přednášely. V roce 2001 tu pravidelně přednášel prof. Takeaki Hori z Japonska, významný odborník na životní prostředí.

Zahraniční styky FHS se zaměřují na tyto hlavní oblasti:

1. krátkodobé i semestrální pobyty studentů;
2. Letní školy;
3. vědecké konference, krátkodobé stáže a výměny učitelů;
4. delší zahraniční pobyty doktorandů a mladých učitelů.

Institucionálně se styky zajišťují jednak v rámci programu Erasmus apod., na základě dvoustranných dohod, zejména s americkými univerzitami, a konečně jednotlivě a ad hoc, na základě osobních kontaktů.

Zahraniční mobilita studentů IZV a FHS se zatím realizovala spíše nahodile a z vlastní iniciativy studentů. V rámci výměnných smluv a programů vyjeli do zahraničí v roce 2001 tři studenti. Další rozšíření mobility vyžaduje institucionální podporu. Proto je prvním jasným cílem rozšíření nabídky v angličtině, které pak umožní i větší reciprocitu studentských pobytů. Prvním krokem byla Letní škola, pořádaná v roce 2001 ve spolupráci s Purdue University a s University of Illinois, které se účastnili jak jejich tak naši studenti. Protože byla úspěšná, mají o ni zájem i další partneři a bude se v dalších letech opakovat. Dalším krokem je nabídka v zahraničí uznaných semestrálních studijních pobytů, kterou FHS realizuje v těsné spolupráci s CERGE na jedné straně, a s University of Pennsylvania a konsorciem státních univerzit v chicagské oblasti na druhé straně. Semestrální program v oblasti Středoevropských studií (UPCES: kultura, historie, společenské a ekonomické poměry v zemích SE) můžeme nyní nabízet i v rámci evropských výměnných programů. Zároveň ovšem FHS pozorně sleduje i možnosti studentské mobility s Polskem (8 studentských semestrů v roce 2001/02), zeměmi Východní Evropy a bývalého SSSR.

Cílem v oblasti studentských pobytů je tedy:

- pravidelné pořádání Letních škol s paritní účastí studentů FHS;
- trvalá nabídka ucelených semestrálních a později i dvousemestrálních programů;
- aby aspoň 10% studentů FHS v průběhu studia strávilo semestr na dobré zahraniční univerzitě.

Vědecké styky budou i nadále probíhat v rámci badatelské činnosti FHS, samostatných vědeckých a odborných pracovišť fakulty a grantů. V roce 2001 uspořádala FHS mezinárodní konferenci o africké sociolingvistice, v roce 2003 se zde bude konat výroční konference European Access Network a pro rok 2004 obdržela FHS nabídku uspořádat světovou konferenci *International Society for the Study of Time* v Praze.

Soustavnou podporu vyžaduje i příprava mladých učitelů a vědeckých pracovníků fakulty: do budoucna chceme zajistit, aby všichni začínající učitelé FHS strávili aspoň semestr na dobré zahraniční univerzitě. V tomto ohledu se budou dále rozvíjet slibné možnosti spolupráce s Evropskou univerzitou ve Florencii, s Univerzitou Dresden, LSE London, s univerzitami ve Varšavě a v Poznani a řadou dalších. Také k tomuto účelu chce FHS použít část prostředků, získaných např. z Letních škol a placených semestrálních pobytů v Praze.

Informační služby

Nezbytnou podmínkou dalšího rozvoje studia na FHS je rozvíjení informačních služeb. FHS převzala dobře zavedenou Knihovnu pro univerzitní základ v Celetné ulici, která se ovšem přestěhováním výuky do Jinonic stala pro studenty FHS hůře dostupnou. Knihovní fondy i výpůjční služba se stěhují do Jinonic, kde se stanou součástí společné Knihovny společenských věd. Pro vědeckou činnost v oboru antropologie zajistila FHS do této knihovny také odběr základních světových odborných časopisů (od r. 2002).

Základní studijní literatura je už dnes v této knihovně k dispozici v dostatečném počtu exemplářů, budování vědecké knihovny však přesahuje finanční možnosti fakulty a představuje dlouhodobě neřešený problém. Ještě obtížnější je situace s odbornou a studijní

literaturou ve světových jazycích, kde chce FHS využívat pozoruhodné možnosti CERGE a podílet se na rozšiřování jeho knihovny.

Dalším důležitým směrem rozvoje je zpřístupňování základní studijní literatury na internetu, a to zejména v souvislosti s kombinovaným a celoživotním vzděláváním. Autorské texty pracovníků FHS se postupně již zpřístupňují, připravuje se elektronická prezentace bakalářských a magisterských prací a FHS jedná s několika nakladateli a institucemi o povolení k aspoň částečnému zpřístupnění např. spisů Platónových, Masarykových a dalších. Tímto směrem chceme do budoucna pokračovat ještě intenzivněji.

Sociální podpora studentů

Velkou slabinu českého vysokoškolského vzdělávání představuje nízká úroveň resp. absence stipendií. Vzhledem k nedostatku prostředků uděluje FHS stipendia zásadně jako odměnu za vynikající výsledky, a tedy jako motivační. Vynikající studenti mají také příležitost vykonávat různé pomocné, nicméně odborně zajímavé a pedagogicky užitečné práce pro fakultu, např. se mohou podílet na opravování písemných prací svých mladších kolegů atd.

FHS nemá žádnou vlastní kolej a její čeští studenti jsou umísťováni do různých kolejí UK. Zvláštní problém představuje ubytování zahraničních studentů, přičemž ubytování platících studentů zajišťujeme zatím smlouvami v různých ubytovacích zařízeních.

Celoživotní vzdělávání

Už vzhledem ke svému specifickému poslání se FHS vážně věnuje i vzdělávání mimouniverzitní populace a otevírá se celé veřejnosti. Program celoživotního vzdělávání realizujeme v těchto liniích:

1. přípravné vzdělávání pro uchazeče, kteří nemohli být z kapacitních důvodů přijati ke studiu; placený semestrální program začal v roce 2001 s cca 15 studenty;
2. pravidelné blokové kurzy dalšího vzdělávání učitelů v oblasti výchovy k demokratickému občanství, etické výchovy, multikulturality a tolerance navštěvuje v průměru 100 učitelů;
3. vzhledem ke zdržení při akreditaci absolvovalo asi 25 studentů první ročník magisterského programu „Řízení a supervize“ formou CŽV za zvláště zvýhodněných podmínek, což umožnila spolupráce s ČKCH v Praze;
4. vybrané přednášky z oblasti společenských a humanitních věd nabízí FHS široké veřejnosti (nabídka je dostupná na internetu).

Hospodaření fakulty

Vzhledem k „nestandardním“ poměrům při zpracování výkazu o studentech, kteří na FHS přecházeli z PedF UK, byla UK a FHS silně poškozena při výpočtu normativních prostředků na výchovně-vzdělávací činnost v roce 2001. Výpadek asi 250 studentů aspoň zčásti nahradily úspěšné rozvojové projekty, takže rozpočet fakulty skončil jen malým deficitem 700 tis. Kč. V průběhu roku 2001 získala FHS asi 400 tis. Kč z Letní školy, asi 250 tis. Kč z programu CŽV a mimořádnou dotaci 2,1 mil. Kč počátkem prosince 2001, kterou bylo ovšem třeba do konce roku vyúčtovat.

Příjmy a výdaje roku 2001 (v tis. Kč):

Příjmy	neinvestiční	investice
Vzdělávací činnost	20882	
Výzkum a vývoj	2721	700
Granty	1617	100
Tržby a výnosy	2620	
Jiné	2097	
CVVOE	3710	710
IRZP	1770	0
celkem:	35417	1510

Výdaje		z toho:
Mzdy a pojištění	18541	
Dohody	2868	
Materiál a energie	3515	
Služby	10527	
režie Jinonice		2659
nájemné		932
cestovné		779
ubytování		582
spoje		525
Stipendia	724	
Ostatní	55	

celkem:	36230	
---------	-------	--

Pro rok 2002 jsou výchozí ekonomické parametry poněkud příznivější, fakulta je však opět poškozena tím, že podle pravidel MŠMT jsou studenti 4. ročníku bakalářského studia, podle zákona řádně studující, započítáváni jako magistři a podléhají tedy přísnějšímu omezení nárůstu. Podobně nás poškozuje ustanovení, že do řádné doby studia se započítává předchozí studium, pokud nebylo řádně ukončeno, a příspěvek na studenty, kteří standardní dobu studia přetahují o více než rok, je silně krácen.

Prostory a vybavení

Prostorové možnosti FHS se zásadně zlepšily přestěhováním do areálu Jinonice, jsou však i nadále velice stísněné. Ačkoli by podle uznávaných norem mělo připadat asi 7,5 metru čisté užité plochy na studenta, je to v současnosti jen asi 410 m² v Jinonicích. Díky pochopení vedení AV ČR může FHS nadále využívat dvě posluchárny a asi 320 m² pracoven CVVOE v Legerově ulici a ve spolupráci s FF UK velkou posluchárnu na Palachově náměstí..

Technické vybavení FHS se v průběhu roku 2001 výrazně zlepšilo (servery, počítače, digitální diktafony, videotechnika) a zhruba odpovídá základním potřebám, řešení problému knihovny však přesahuje síly malé fakulty.

Prof. Jan Sokol, Ph.D., CSc
děkan FHS